

Θ.Ε. 1. ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

1.1. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΖΕΙ ΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ

Έκφραση εμπειρίας των μαθητών/μαθητριών για τα θρησκευτικά βιώματα των πιστών στη λαϊκή παράδοση και στον ευρύτερο πολιτισμό.

Ας δούμε προσεκτικά τον παρακάτω πίνακα κι ας προσπαθήσουμε να απαντήσουμε στις εξής ερωτήσεις:

- Τι βλέπετε;
- Τι νομίζετε ότι συμβαίνει;
- Τι αναρωτιέστε;

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, Η Θεραπεία του Τυφλού (περίπου 1565).
Δρέσδη, Πινακοθήκη.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ χριστιανικής πίστης και θρησκευτικού βιώματος.

Ας διαβάσουμε τα αποσπάσματα από τα παρακάτω κείμενα για την έννοια του βιώματος στον Χριστιανισμό.

Στη συνέχεια ας σκεφτούμε πρώτα μόνοι μας και κατόπιν ας συζητήσουμε κι ας μοιραστούμε τη σκέψη μας με τον/την διπλανό/ή μας για τις επιδράσεις του θρησκευτικού βιώματος. Με αφετηρία το υλικό που θα συγκεντρώσουμε θα οργανώσουμε έναν «εννοιολογικό χάρτη» στον πίνακα της τάξης κατηγοριοποιώντας τα αποτελέσματα και παρουσιάζοντάς τα στην τάξη.

Η Παναγιά του Βάλτου

Σαν παραμύθι χρυσών εποχών και σαν τραγούδι αδυνατισμένο στον ήχο, πλην άθιχτο στα μάτια της ψυχής, θυμάμαι το πανηγύρι της Παναγιάς του Βάλτου [...]. [Ο Παππούλης] Ήταν άνθρωπος κοντούλης, πενηντάχρονος, απόφοιτος δημοτικού, αλλά πολύ θεοσεβής. Καθώς τα ταπεινά και διακριτικά αηδόνια υμνούν με το τραγούδι τους την αυγή του Θεού, τρεφόμενα με τη δικιά του μέριμνα, έτσι

κι ο Παππούλης έψελνε με ζεστή ψυχή το μεγαλείο του Θεού. Χωρίς να εννοεί τα βυζαντινά τροπάρια, τα 'νιωθε, με τη γνώση που 'χουν οι παρθένες ψυχές, και γινόταν, αυτός ο μικρός κι ασήμαντος κι απαίδευτος άνθρωπος, ένας χρυσόφωνος άγγελος, με ανοιγμένες τις αθέατες φτερούγες τη ψυχής του – και τα μικρά του μάτια διαστέλλονταν, λες και γινόταν πύλες του Παραδείσου! Ω, να τον βλέπατε πώς έπασχε το μεγαλοβδόμαδο, καθώς έλεγε τα εγκώμια! [...] Και μια φορά, που ο παπα-Λάζαρος δεν τον άφησε να πει το ευαγγέλιο της Αναστάσεως, ότι στην λειτουργία παραβρισκότανε ο δεσπότης Αιτωλακαρνανίας Ιερόθεος, και ήθελε άψογα να τηρηθεί το τυπικό, ο Παππούλης, μετά το Ανέστη, έφυγε κρυφά και πήγε στο ιερό· εκεί, κατά τις μαρτυρίες του θεοσεβούς νεωκόρου Παντελή, που εκτελούσε και χρέη τελάλη, είπε το «πεπόθηκεν ή ψυχή μου» και το «άναβαλλόμενος τὸ φῶς ὡσπερ ἱμάτιον»· πετάχτηκε μετά απέναντι στο σπιτάκι του, ξεκρέμασε τον γκρα* κι έριξε τρις στον αέρα – λέγοντας ισάριθμα Αληθώς ανέστη!

[...] Από τον Όρθρο περάσαμε στη λειτουργία της Χάρης Της. Όρθιοι. Όρες πέντε! Κουρασμένοι. Όρες πέντε! Το σώμα βαραίνει, τα μέλη αποσυντονίζονται... Όρθιοι! Όρες πέντε!.. Αλλά: «Τίς ὁ περισυναγωγών με ὅτε ἐν ἐρήμῳ διεσπάρην; Τίς ὁ ἐκδούς με εἰς τὸ φῶς τῆς Δαμασκοῦ;». Ο Παππούλης φάνηκε ανάμεσά μας κρατώντας κάνιστρο. Μας έβαλε στο χέρι μικρό αντίδωρο... Το κομματάκι εκείνο έχει τόση δύναμη, ὅση δεν έχουν πέντε ἄρτοι μαζί. Και αντλεί τη δύναμή του από τη δικιά μας αδυναμία: ένα τόσο δα ψωμάκι σου εξαφανίζει την κούραση πέντε ωρών! Αυτή είναι η απολαυή των πιστών: πάντα μικρή, πάντα λίγη – για να συμβολίζει και υπενθυμίζει, ὄχι να εξαργυρώνει... Όσοι πιστοί προσέλθετε!... Εκεί, θαρρώ, είναι η λεβεντιά και η τιμιότητα της Ορθοδοξίας και της Ελλάδας: θέλωμε και πάμε! Και θα πηγαίνομε, ὅπως πηγαίναμε στις αρχαίες θεωρίες του Παγγαίου και του Ολύμπου! Και θα κυνηγάμε παντού το μικρό αντίδωρο του αγώνα μας!

Ζούλας, Ο., Ιστορίες από τον Αστακό [διηγήματα], Δίφρος, Αθήνα 1971.

Η Θεοσκέπαστη

[...] Άξαφνα ψίθυρος σιγανότατος, ψαλμωδία κατανυκτική, φωνή ικέτις, μπερδεύοντας με τη φωνή της ερημίας και της θαλάσσης, έφτασε στ' αυτιά μας. Χείλη γυναικεία έψελναν ύμνους χριστιανικούς. Κάτω απ' τα ερείπια του κάστρου των Φράγκων, η ταπεινή μελωδία της Ορθοδοξίας, βεβαίωση της συνέχειας, τι συγκίνηση που ήταν! Σαν να μας έσεισε αγέρας βίαιος. Κάμαμε ακόμα λίγα βήματα. Και τότε πρόβαλε μπρος στα μάτια μας, ὄραμα θαμπωτικό, αλησμόνητο για πάντα, άσπρο, πάλλευκο: η «Θεοσκέπαστη». Πάνω απ' τα κρεμαστά νερά, στον άγριο βράχο, πάνω απ' το ηφαίστειο. Οι ύμνοι τώρα έρχονται πιο καθαροί. Προχωρήσαμε, μπήκαμε στη Θεοσκέπαστη. Κατακάθαρο, γυμνό, κατάγυμνο ήταν το ξωκκλήσι, καθώς όλα τα ξωκκλήσια των Ελλήνων. Μονάχα ένα ξυλόγλυπτο, παλιό, παμπάλαιο τέμπλο. Και μπρος στο Ιερό, κάτω απ' το φαγωμένο τέμπλο, γονατισμένες πάνω στις πλάκες, με σκυφτό κεφάλι, αποτραβηγμένες στη δέησή τους, μονάχες με τον εαυτό τους και με το Θεό, ξυπόλητες, οι μαυροφορεμένες γυναίκες, που είχαμε δει από μακριά, έψελναν [...]. Μας συνεπήρε κ' εμάς το μυστήριο, η κατάνυξη, γινήκαμε σε λίγο μαζί τους ένα, προσευχηθήκαμε κ' εμείς για ὄτι αγαπούμε και για τους ανθρώπους. Σαν τέλειωσε η παράκληση κ' οι γυναίκες σηκωθήκαν απ' τις πλάκες, ωχρές, γαλήνη ήταν στο πρόσωπό τους πολλή. Μας τριγυρίσανε, είπαν τα δικά τους, είπαμε τα δικά μας. Η μια είχε παιδί σκοτωμένο στον πόλεμο, η άλλη έχει γιο στο στρατό, η άλλη έχει γιο που ταξιδεύει στη θάλασσα. Κάθε χρονιά έχουνε τάμα να πάρουν βόλτα ὄλο το νησί, με τα πόδια, ν' ανάψουν τα καντήλια στα ξωκκλήσια. Έτσι ξεκινήσανε και φέτος. Με τα χαράματα πέσαν στο δρόμο απ' τον Πύργο, ξυπόλητες, κ' η σκόνη σκέπαζε τα σκληρά, τυραγνισμένα πόδια τους. Τώρα, ύστερα απ' τη χάρη της, μετά τη Θεοσκέπαστη, θ' ανηφορίζαν για τ' άλλα τα ξωκκλήσια, κατά τα δυτικά. Βγάλανε απ' το μπογαλάκι τους το γιόμα τους, ψωμί σταρένιο, τις μικροσκοπικές ντομάτες της Σαντορίνης, ψαράκια της

* γκρα: τύπος πυροβόλου όπλου, δηλαδή ντουφεκιού, γαλλικής προέλευσης, πολύ διαδεδομένο μέχρι και τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο.

τράτας τηγανητά. «Ηντλησαν» νερό απ' τη μικρή στέρνα, νερό βρόχινο, μας φιλέψαν νερό και ψωμί. Δε θέλαμε να τους το στερήσουμε που το είχαν λιγοστό – το ψωμί και το νερό. Μα επιμένανε να το πάρουμε κοιτάζοντάς μας παρακαλεστικά μες στα μάτια, σαν να το γυρεύαν για χάρη.

«Τώρα μας ένωσε η Θεοσκέπαστη», είπαν [...].

Βενέζης, Η., «Η Θεοσκέπαστη» (απόσπασμα από το «Αφιέρωμα στη Σαντορίνη»).
Νέα Εστία, τεύχ. 698 (1η Αυγούστου 1956), σ. 1031.

Η τεχνολογία του τηλεφωνικού θαλάμου, παρωχημένη και αχρηστευμένη πια από την κινητή τηλεφωνία, υπηρετεί τώρα τη λατρεία του αιωνίου. Τηλεφωνικός θάλαμος-προσκυνητάρι, μια ενδιαφέρουσα έκφραση θρησκευτικού βιώματος. Φωτογραφία: Θ. Παντούλας.

Η Ορθοδοξία

Γλυκό που είναι το σκοτάδι στις εικόνες των προγόνων
άμωμα χέρια μεταληπτικά
ρούχα που τ' άδραξεν η γαλήνη και δε γνωρίζουν άνεμο
βαθιά το ελέησον απ' τους άυλους βράχους
τα μάτια σαν καρποί ευωδάτοι.
Κι ο ψάλτης ολόσωμος ανεβαίνει στο πλατάνι της φωνής
καημένε κόσμε
θυμίαμα η γαλάζια οσμή κι ο καπνός ασημένιος
κερί να στάζει ολοένα στα παιδόπουλα
καημένε κόσμε
σα βγαίνουν –ω χαρά πρώτη– με το Ευαγγέλιο και με τις λαμπάδες
κ' ύστερα η μεγάλη χαρά να συντροφεύουν τ' Άγια...
Ο παπα-Γιάννης τυλιγμένος τ' άσπρο του φελόνι
καλός πατέρας και καλός παππούς με το σιρόκο στη γενειάδα
χρόνια αιώνες χρόνια και νιάτα πόχει η ομορφιά!...

Νίκος Καρούζος, «Η Ορθοδοξία», *Τα Ποιήματα Α' (1961-1978)*,
Ίκαρος, Αθήνα 2019, σ. 177.

Το θρησκευτικό βίωμα στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Δουλεύοντας σε ομάδες ας προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε εμπειρίες, βιώματα ή και δράσεις μιας σπουδαίας θρησκευτικής προσωπικότητας από την Ορθόδοξη Εκκλησία αξιοποιώντας και τα παρακάτω κείμενα. Κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα: Ποιο/τι; Ποιος; Πού; Πότε; Πώς; Γιατί;

Συμεών του Νέου Θεολόγου Ύμνος ΣΤ'

Πώς και πῦρ ὑπάρχεις βλύζον,
πώς και ὕδωρ ἦς δροσίζον,
πώς και καίεις καὶ γλυκαίνεις,
πώς φθορὰν ἐξαφανίζεις;
Πώς θεοὺς ποιεῖς ἀνθρώπους,
πώς τὸ σκοτὸς φῶς ἐργάζη,
πώς ἀνάγεις ἐκ τοῦ ἄδου,
πώς θνητοὺς ἐξαφθαρτίζεις;

Πώς εἶσαι και φωτιά που ξελοχίζεις,
πώς εἶσαι και νερό που με δροσίζει,
πώς κατακαίς μα και γλυκαίνεις,
και πώς εξαφανίζεις τη φθορά;
Πώς τους ανθρώπους κάνεις θεούς
και το σκοτάδι φως το δείχνεις,
πώς ανεβάζεις απ' τον Άδη
κι αθανατίζεις τους θνητούς;

Πώς πρὸς φῶς τὸ σκοτός ἔλκεις,
πῶς τὴν νύκτα περιδράσσει,
πῶς καρδίαν περιλάμπεις,
πῶς με ὅλον μεταβάλλεις;

Πῶς ἐνοῦσαι τοῖς ἀνθρώποις,
πῶς υἱοὺς Θεοῦ ἐργάζῃ,
πῶς ἐκκαίεις σου τῷ πόθῳ,
πῶς τιτρώσκεις ἄνευ ξίφους;

Πῶς ἀνέχη, πῶς βαστάζεις,
πῶς εὐθύς οὐκ ἀποδίδως,
πῶς ὑπάρχων ἔξω πάντων
βλέπεις πάντων τὰ πρακτέα;

Πῶς μακρὰν ἡμῶν τυγχάνων
καθορᾷς ἐκάστου πράξιν;
Δὸς ὑπομονὴν σοῖς δούλοις,
μὴ καλύψῃ τούτους θλίψις!

Πῶς σέρνεις τὸ σκοτάδι πρὸς τὸ φῶς
καὶ πῶς τὴ νύκτα τὴ διαλύεις,
πῶς τὴν καρδιά μου περιλάμπεις
κι ὅλον μ' ἀλλάζεις τάχα πῶς;

Πῶς γίνεσαι ἓνα με τὸν ἄνθρωπο
καὶ πῶς τὸν κάνεις γιο τοῦ Θεοῦ,
πῶς τὸν φλογίζεις με τὸν πόθο σου
καὶ πῶς χωρὶς σπαθὶ λαβώνεις;

Πῶς μας ἀνέχεσαι,
πῶς περιμένεις τὸ χτύπημά σου
πῶς ἀργεῖς, κι ἐνῶ εἶσαι ἔξω ἀπὸ ὅλους μας
ὅλων τις πράξεις πῶς θωρεῖς;

Πολύ μακριὰ μας βρίσκεσαι
καὶ πῶς ὅ,τι καθένας ἐπραξε το βλέπεις;
Δώρισε ὑπομονή στους δούλους σου
μὴν τους σκεπάσει μαύρη θλίψη.

Ἡ πλημμύρα τῆς θείας ἀγάπης

Ν' ἀγαπήσουμε τὸν Χριστό. Τότε ἀπὸ μέσα μας θα βγαίνει με λαχτάρια, με θέρμη, με θεῖο ἔρωτα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, θα φωνάζομε τὸ ὄνομά Του μυστικά, ἀλάλητα. (...) Τότε παύουν τὰ λόγια. Εἶναι ἡ εσωτερικὴ σιωπὴ, ἡ σιγή, που προηγείται, συνοδεύει καὶ ἀκολουθεῖ τὴ θεία ἐπίσκεψη, τὴ θεία ἐνωση καὶ σύγκραση τῆς ψυχῆς με τὸ θεῖον. Ὅταν βρεθεῖς σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, δὲν χρειάζονται λόγια. Αὐτό εἶναι κάτι που το ζεῖς. Κάτι που δὲν ἐξηγεῖται. Μόνο αὐτός που τὴ ζεῖ αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν καταλαβαίνει. Τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης σε πλημμυρίζει, σε ἐνώνει με τὸν Χριστό.

Γεμίζεις ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, που δείχνει ὅτι ἔχεις μέσα σου τὴ θεία ἀγάπη, τὴν τέλεια ἀγάπη. Ἡ θεία ἀγάπη εἶναι ἀνιδιοτελής, ἀπλή, ἀληθινή.

Πορφύριος, Καυσοκαλυβίτης, *Βίος καὶ Λόγοι*. Ι. Μ. Χρυσοπηγῆς, Χανιά, 2003, σ. 274-275.

Σύγχρονες ἐκφράσεις τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος στὸν Χριστιανισμό καὶ ὁ ρόλος τους στὸν κόσμο.

Με ἀφορμὴ τὸ κείμενο τοῦ π. Λίβου «Ὅταν τοῦ μοιάσουμε» καὶ σε συνεργασία μεταξύ σας δημιουργήστε ἓναν «χάρτη» ἐννοιῶν με παραδείγματα ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωὴ, στὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι τὸ βίωμα τοῦ Χριστοῦ μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὸν κόσμο. Κατόπιν παρουσιάστε τὰ εὐρήματά σας στὴ ὀλομέλεια τῆς τάξης.

Ὅταν τοῦ μοιάσουμε...

Τις προάλλες συναντήθηκα με ἓνα γέροντα που ἀγαπῶ πολύ. «Εἶδες ποτέ τὸν Χριστό γέροντα», τὸν ρώτησα. «Ναι πάτερ μου», μονολόγησε, με συστολή. «Πῶς εἶναι γέροντα;». «Ὅπως στὰ Ευαγγέλια πάτερ μου, ἀγνός, ἀγαθός, ἀπλός καὶ προσιτός». «Καὶ πότε συνέβη αὐτό;», ἦταν ἡ ἀμέσως ἐπόμενη γεμάτη θάμβος ἐρώτησή μου. «Ὅταν ἀγάπησα πολύ δίχως νὰ περιμένω τίποτα, πάτερ μου», ψιθύρισε ὁ γέροντας με χαμηλωμένα τὰ μάτια του, που εἶχαν ἤδη πλημμυρίσει ἐρωτικὰ δάκρυα γιὰ τὸν Χριστό του. «Ἄδειασα σαν ἄνθρωπος καὶ γέμισα Χριστό. Τὰ ἔδωσα ὅλα καὶ δὲν πῆρα τίποτα. Τότε ἐρχεται Εκείνος, ὅταν τοῦ μοιάσεις».

Αυτή η φράση, «Ο Χριστός έρχεται, όταν του μοιάσουμε», σκαρφάλωσε στα πιο δύσβατα μονοπάτια της καρδιάς μου και άνοιξε χώρο μέσα μου. Ναι, η αγάπη. Εκείνη που ξέρει να θυσιάζεται και να χάνει. Να τα δίνει όλα δίχως να κρατάει λογαριασμό. Εκείνη που πεθαίνει για να ζήσει ο άλλος. Που προδίδεται, σταυρώνεται κι όμως συγχωρεί. Που ξέρει να λέει και να εννοεί, πάρε τον παράδεισό μου και δος μου την «κόλασή» σου...

Π. Λίβυος (Χαράλαμπος Παπαδόπουλος), «Όταν του μοιάσουμε...», rlibgos, 2016 (Ανακτήθηκε 24/12/16).

Βαρλάμης Ευθύμιος, Ο Χριστός σήμερα – ανάμεσά μας, 2010.
Από το βιβλίο *Ο Χριστός σήμερα στην Κρήτη*.

